GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2012 m. lapkričio 8 d.[1]

Byla C-420/11

Jutta Leth
prieš
Austrijos Respubliką
ir
Land Niederösterreich

(Oberster Gerichtshof (Austrija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Aplinka — Direktyva 85/337/EEB — Tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimas — Projekto patvirtinimas, neatlikus poveikio aplinkai vertinimo — Tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo tikslai — Asmens apsaugos nuo turto vertės sumažėjimo įtraukimas“

I – Įžanga

1. Jei, vadovaujantis PAV direktyva[2], buvo būtina atlikti tam tikro projekto poveikio aplinkai vertinimą, tačiau tai nebuvo padaryta, projektą įgyvendinti draudžiama[3]. Taip pat, kaip konstatavo Teisingumo Teismas, atitinkama valstybė narė privalo atlyginti bet kokią žalą, kurią sukėlė neatliktas poveikio aplinkai vertinimas[4]. Tačiau ar žalą patyręs asmuo turi teisę reikalauti atlyginti už sumažėjusią namo vertę dėl to, kad buvo įgyvendintas projektas, kurio poveikis aplinkai nebuvo atliktas? Toks klausimas kyla šioje byloje.

2. Šioje byloje nagrinėjamas nuosavybės nuvertėjimo dėl netoliese esančio oro uosto keliamo triukšmo atvejis. Jau įsigaliojus PAV direktyvai, šis oro uostas kelis kartus buvo plėstas, tačiau poveikio aplinkai vertinimas nė karto nebuvo atliktas; išplėtus oro uostą, oro eismas jame smarkiai padidėjo.

3. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą reiškiamos abejonės, ar valstybė gali būti laikoma atsakinga už šią žalą, susijusios su PAV direktyvos apsaugos tikslu. Kilo klausimas, ar pažeidus direktyvą, kuria siekiama išvengti neigiamo poveikio aplinkai, privaloma atlyginti ir ekonominius nuostolius. Šiuo atžvilgiu svarbus yra PAV direktyvos normatyvinis pobūdis: šią direktyvą sudaro tik procedūrinės nuostatos, joje nekeliami jokie vertinamų projektų turinio reikalavimai.

1 — Originalo kalba: vokiečių.

2 — 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 175, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248), iš dalies pakeista 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB (OL L 156, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 7 t., p. 466). Ši direktyva buvo panaikinta ir kodifikuota 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2012, p. 1).

3 — Žr. 2012 m. vasario 28 d. Sprendimą *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, 46 ir 47 punktai).

4 — 2004 m. sausio 7 d. Sprendimas *Wells* (C-201/02, Rink. p. I-723, 66 punktas).

II – Teisinis pagrindas

4. PAV direktyvoje žalos atlyginimas nereglamentuojamas. Tačiau 3 straipsnyje aprašytas poveikio aplinkai vertinimo dalykas:

„Vertinant poveikį aplinkai pagal 4–11 straipsnių nuostatas ir kiekvienu konkrečiu atveju nustatomas, apibūdinamas ir įvertinamas tiesioginis ir netiesioginis projekto poveikis šiems veiksniams:

— žmonėms, gyvūnijai ir augmenijai,

— dirvožemiui, vandeniui, orui, klimatui ir kraštovaizdžiui,

— materialinėms vertybėms ir kultūros paveldui,

— materialinėms vertybėms ir kultūros paveldui, pirmoje, antroje ir trečioje įtraukose išvardytų veiksnių sąveikai.“

5. PAV direktyvos 5 straipsnio 1 ir 3 dalyje nustatyta, kokią informaciją turi pateikti projekto užsakovas:

„1. Jei, remiantis 4 straipsniu, projektai turi būti vertinami <...>, valstybės narės privalo priimti reikalingas priemones, užtikrinančias, kad užsakovas atitinkama forma pateiktų IV priede nurodytą informaciją, <...>

2. <...>

3. Pagal 1 dalies nuostatas užsakovas privalo pateikti bent šią informaciją:

— <...>

— duomenys, reikalingi identifikuoti ir vertinti galimus pagrindinius projekto poveikius,

— <...>.“

6. PAV direktyvos 6 straipsnyje reglamentuojamas visuomenės dalyvavimas. Ypač svarbi 6 straipsnio 3 dalis, susijusi su visuomenės informavimu:

„Valstybės narės užtikrina, kad tinkamais terminais suinteresuotai visuomenei būtų pateikta:

a) pagal 5 straipsnį surinkta informacija;

b) pagal nacionalinės teisės aktus – svarbiausiomis ataskaitomis ir pasiūlymais, pateiktais kompetentingai institucijai ar institucijoms tuo metu, kai suinteresuota visuomenė yra informuota pagal šio straipsnio 2 dalį;

c) pagal 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/4/EB dėl visuomenės galimybių gauti informaciją aplinkos klausimais <...> – šio straipsnio 2 dalyje nenurodyta informacija, kuri yra svarbi priimant sprendimą pagal 8 straipsnį ir kuri tampa prieinama po to, kai suinteresuota visuomenė buvo informuota pagal šio straipsnio 2 dalį.“

7. 5 straipsnyje minėta informacija sukonkretinama PAV direktyvos IV priedo 3 ir 4 punktuose:

„3. Aplinkos komponentų, kuriems planuojamas projektas gali daryti reikšmingą poveikį, aprašymas, atkreipiant ypatingą dėmesį į gyventojus, gyvūniją, augaliją, dirvožemį, vandenį, orą, klimato veiksnius, materialines vertybes, įskaitant architektūrinį ir archeologinį paveldą, kraštovaizdį, taip pat minėtų veiksnių tarpusavio sąveiką.

4. Galimo reikšmingo planuojamo projekto poveikio aplinkai aprašymas bei užsakovo naudotų poveikio aplinkai prognozavimo metodų apibūdinimas. Poveikį gali sukelti:

— projekto buvimas;

— gamtos išteklių naudojimas;

— teršalų emisijos, trukdžių susidarymas ir atliekų šalinimas.

Užsakovo naudotų poveikio aplinkai prognozavimo metodų apibūdinimas.“

8. Kalbant apie PAV direktyvos IV priedo 4 punkte minimą „aprašymo“ sąvoką, reikia pažymėti, jog išnašoje nurodyta, kad „turi būti aprašytas tiesioginis poveikis, taip pat bet koks netiesioginis, antrinis, kompleksinis, trumpalaikis, vidutinio laikotarpio, ilgalaikis, negrįžtamas, grįžtamas, teigiamas ir neigiamas projekto daromas poveikis“.

III – Faktinės aplinkybės ir prašymas priimti prejudicinį sprendimą

9. J. Leth turi namą netoli Vienos Švechato oro uosto. Galiojant įvairioms PAV direktyvos redakcijoms, buvo vykdomi įvairūs oro uosto plėtros darbai, tačiau poveikio aplinkai vertinimas, kaip reikalaujama direktyvoje, nebuvo atliktas.

10. J. Leth iš Austrijos valstybės ir *Land Niederösterreich* (Žemutinės Austrijos žemė) reikalauja atlyginti žalą, kurią patyrė dėl to, kad jos nuosavybės vertė smuko dėl oro uosto keliamo triukšmo; savo reikalavimą ji grindžia tuo, kad nebuvo atliktas plėtros projektų poveikio aplinkai vertinimas, kuris turėjo būti atliktas pagal direktyvą.

11. Neišnagrinėjęs, ar tikrai buvo būtina atlikti vieną ar kelis poveikio aplinkai vertinimus, *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas) šiame procese užduoda šį klausimą:

Ar PAV direktyvos 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad:

1) sąvoka „materialinės vertybės“ apima tik jų medžiagą, ar ir jų vertę;

2) poveikio aplinkai vertinimas taip pat skirtas apsaugoti asmenį nuo turtinės žalos atsiradimo, sumažėjus jo nekilnojamojo turto vertei?

12. Nagrinėjant bylą rašytines pastabas pateikė J. Leth, *Land Niederösterreich*, Čekijos Respublika, Airija, Graikijos Respublika, Italijos Respublika, Latvijos Respublika, Austrijos Respublika, Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė bei Europos Komisija. Jos visos, išskyrus Italiją ir Latviją, dalyvavo ir 2012 m. spalio 17 d. surengtame teismo posėdyje.

IV – Teisinis įvertinimas

A – *Dėl pirmojo klausimo: „materialinių vertybių“ sąvoka*

13. Pateikdamas pirmąjį klausimą *Oberster Gerichtshof* nori sužinoti, ar „materialinių vertybių“ sąvoka, vartojama PAV direktyvos 3 straipsnyje, apima tik atitinkamų vertybių medžiagą, ar ir jų vertę.

14. PAV direktyvos 3 straipsnyje apibūdintas poveikio aplinkai vertinimo turinys. Vertinant poveikį aplinkai, nustatomi, apibūdinami ir įvertinami tiesioginiai ir netiesioginiai projekto poveikiai įvairiems komponentams, tarp jų ir materialinėms vertybėms.

15. Taigi, pirmojo prejudicinio klausimo esmė – ar, vertinant poveikį aplinkai, turi būti vertinamas ir nagrinėjamo projekto poveikis materialinių vertybių vertei.

16. Tačiau pagrindinėje byloje nagrinėjamas ne privalomas poveikio aplinkai vertinimo turinys, o tai, ar visiškas tokio vertinimo neatlikimas gali būti pagrindas reikšti reikalavimus atlyginti žalą. Dėl šios priežasties Airija šį klausimą laiko hipotetiniu, todėl nepriimtinu.

17. Tačiau netiesiogiai „materialinių vertybių“ sąvokos aiškinimas yra susijęs su esminiu prašymo priimti prejudicinį sprendimą klausimu: kiek PAV direktyvos pažeidimas gali būti pagrindas reikalauti atlyginti žalą, patirtą dėl to, kad materialinių vertybių vertė smuko. Nes jei poveikio aplinkai vertinimas turėtų apimti ir galimą vertės sumažėjimą, pareiga atlyginti tokią žalą būtų labiau tikėtina nei tuomet, jei, atliekant poveikio aplinkai vertinimą, tokios žalos būtų galima nevertinti. Todėl Teisingumo Teismas turi atsakyti į šitą klausimą.

18. Komisija teisingai pastebi, kad „materialinių vertybių“ sąvoka nebūtinai turi apimti tik – kaip pasitaiko įvairių valstybių narių nacionalinėje teisėje – atitinkamas vertybes. Tam, kad Sąjungos teisė būtų taikoma vienodai, reikia, kad jos nuostata, kurioje aiškiai nenukreipiama į valstybių narių teisę tam, kad būtų nustatyta jos prasmė ir taikymo sritis, visoje Sąjungoje būtų aiškinama savarankiškai ir vienodai, atsižvelgiant į nuostatos kontekstą ir nagrinėjamo teisės akto siekiamą tikslą[5].

19. Komisija teisi, kai tvirtina, kad pagal PAV direktyvos 3 straipsnį turi būti vertinamas oro uosto keliamo triukšmo poveikis žmonių naudojimuisi pastatais. Juk šis naudojimasis yra „žmonių“ ir „materialinių vertybių“ komponentų, į kuriuos reikia atsižvelgti taikant šią nuostatą, sąveika.

20. Tačiau, kaip teisingai argumentuoja įvairūs proceso dalyviai, nei PAV direktyvos tikslas, nei tekstas nerodo, kad, atliekant poveikio aplinkai vertinimą, turi būti atsižvelgiama ir į materialinių vertybių *vertę*.

21. Pagal 1 straipsnio 1 dalį ir pirmą bei šeštą konstatuojamąsias dalis PAV direktyva taikoma vertinant projektų poveikį aplinkai; tam būtina pateikti informaciją, nurodytą 5 straipsnyje ir IV priede. Todėl akivaizdu, kad atsižvelgtina tik į tą poveikį materialinėms vertybėms, kuris pagal savo pobūdį gali būti reikšmingas ir natūraliai aplinkai. Geras pavyzdys šiuo atžvilgiu yra triukšmas. Jei triukšmas gali kelti grėsmę natūralioms buveinėms, tai reikia įvertinti[6]. Tas pats turi būti taikoma, jei triukšmas kelia grėsmę žmonių naudojamoms materialinėms vertybėms, pavyzdžiui, gyvenamiesiems namams ir sodams.

5 — 2000 m. rugsėjo 19 d. Sprendimas *Linster* (C-287/98, Rink. p. I-6917, 43 punktas).

6 — Žr. 2011 m. lapkričio 24 d. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* (C-404/09, Rink. p. I-11853, 84 ir paskesni punktai).

22. Taip pat ir kriterijai, kuriais vadovaujantis priimamas sprendimas, ar reikia atlikti II priede išvardytų, ne tokių svarbių projektų poveikio aplinkai vertinimą, liudija, kad vertinimas neturėtų apimti materialinių vertybių vertės sumažėjimo. Šie kriterijai, nustatyti III priede, yra, pavyzdžiui, gamtinių išteklių panaudojimas, atliekų susidarymas, aplinkos tarša ir trukdžių atsiradimas, nelaimingų atsitikimų rizika arba natūralios aplinkos buferinis pajėgumas, tačiau tarp jų nėra šio poveikio ekonominių padarinių.

23. Tačiau kaip vieną iš argumentų, kad poveikio aplinkai vertinimas turėtų apimti ir ekonominius padarinius, Komisija mini tai, kad Teisingumo Teismas daug kartų yra konstatavęs, kad PAV direktyvos taikymo sritis ir tikslas – labai platūs [7]. Tiesa, ši teismo praktika susijusi su projektų poveikiu aplinkai [8]. Ja negali būti remiamasi argumentuojat, kad turi būti vertinami ir ekonominiai padariniai.

24. Todėl reikia atskirti poveikį aplinkai ir ekonominius padarinius. Net jei šie atsirado dėl poveikio aplinkai, jie niekaip nesusiję su PAV direktyvos tikslu – užtikrinti, kad būtų atliktas poveikio aplinkai tyrimas.

25. Taigi į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad į poveikio aplinkai vertinimą, atliekamą pagal PAV direktyvos 3 straipsnį, neįeina vertinamo projekto poveikis materialinių vertybių vertei.

B – *Dėl antrojo klausimo: turtinė žala ir PAV direktyva*

26. Užduodant antrąjį klausimą iškeliama svarbiausia pagrindinės bylos problema. *Oberster Gerichtshof* klausia, ar PAV direktyvos 3 straipsnį reikia aiškinti taip, kad poveikio aplinkai vertinimas taip pat skirtas apsaugoti asmenį nuo turtinės žalos atsiradimo sumažėjus jo nekilnojamojo turto vertei.

27. Kitaip nei, pavyzdžiui, Direktyvos 89/665/EEB [9] dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarčių 2 straipsnio 1 dalies c punkte, PAV direktyvoje nėra jokių nuostatų, galinčių pagrįsti teiginį, kad pareigos įvertinti poveikį aplinkai pažeidimas gali būti pagrindas reikšti reikalavimus atlyginti žalą.

28. Tiesa, valstybės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimais privatiems asmenims padarytą žalą principas neatsiejamas nuo Sutarčių sistemos [10]. Todėl Teisingumo Teismas dar Sprendime *Wells* (nevertindamas konkrečiai) konstatavo, kad atitinkama valstybė narė privalo atlyginti visą žalą, atsiradusią dėl to, kad nebuvo atliktas poveikio aplinkai vertinimas [11]. Tiesa, šio teiginio negalima suprasti taip, kad PAV direktyvos atveju negali būti nustatyta jokių sąlygų valstybių narių atsakomybei už Sąjungos teisės pažeidimą atsirasti.

7 — 1996 m. spalio 24 d. Sprendimas *Kraaijeveld ir kt.* (C-72/95, Rink. p. I-5403, 31 punktas), 1999 m. rugsėjo 16 d. Sprendimas *WWF ir kt.* (C-435/97, Rink. p. I-5613, 40 punktas) ir 2008 m. vasario 28 d. Sprendimas *Abraham ir kt.* (C-2/07, Rink. p. I-1197, 32 ir 42 punktai).

8 — Sprendimas *Abraham* (minėtas 7 išnašoje, 43 punktas).

9 — 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo (OL L 395, p. 33; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 246), iš dalies pakeista 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/50/EEB (OL L 209, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 322); žr. 2010 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Combinatie Spijker Infrabouw prieš De Jonge Konstruktie ir kt.* (C-568/08, Rink. p. I-12655, 87 punktas).

10 — 1991 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *Francovich ir kt.* (C-6/90 ir C-9/90, Rink. p. I-5357, 35 punktas), 1996 m. kovo 5 d. Sprendimas *Brasserie du pêcheur ir Factortame* (C-46/93 ir C-48/93, Rink. p. I-1029, 31 punktas) ir 2010 m. lapkričio 25 d. Sprendimas *Fuß* (C-429/09, Rink. p. I-12167, 45 punktas).

11 — Sprendimas *Wells* (minėtas 4 išnašoje, 66 punktas).

29. Pagal nusistovėjusią teismo praktiką nukentėję privatūs asmenys turi teisę į žalos atlyginimą, jei įvykdytos trys sąlygos: pažeista Sąjungos teisės norma minėtiems privatiems asmenims siekiama suteikti teisių, jos pažeidimas yra pakankamai akivaizdus ir yra tiesioginis priežastinis ryšys tarp to pažeidimo ir asmenų patirtos žalos [12].

30. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su pirmąja iš šių sąlygų. Prašoma išaiškinti, ar PAV direktyvoje įtvirtinta pareiga atlikti poveikio aplinkai vertinimą tokioje situacijoje, kaip antai J. Leth, siekiama suteikti privatiems asmenims teisių.

31. Todėl pirmiausia norėčiau aptarti, kiek privatūs asmenys gali remtis PAV direktyva (žr. 1 skirsnį). Paskui nagrinėsiu PAV direktyvos apsaugos tikslą (žr. 2 skirsnį) ir įvertinsiu, kiek, nustatant pažeistos normos paskirtį, svarbu yra tai, kad PAV direktyvoje reglamentuojama tik leidimų išdavimo projektams procedūra, bet ne jų turinio reikalavimai (žr. 3 skirsnį).

1. Dėl galimybės remtis PAV direktyva

32. Pagrindinė sąlyga, kuriai esant galima laikyti, kad tam tikra norma siekiama nukentėjusiems asmenims suteikti teisių, yra tai, kad privatūs asmenys gali remtis šia norma.

33. Šiuo atžvilgiu neginčijama, kad privatus asmuo gali remtis PAV direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje, skaitomoje kartu su 1 straipsnio 2 dalimi ir 4 straipsniu, įtvirtinta pareiga atlikti poveikio aplinkai vertinimą [13]. Taigi PAV direktyvoje suinteresuotos visuomenėms nariams suteikiama teisė reikalauti, kad kompetentingos institucijos įvertintų atitinkamo projekto poveikį aplinkai ir išklausytų jų nuomonę šiuo klausimu.

34. Šiuo atžvilgiu PAV direktyva skiriasi nuo bankų priežiūrą reglamentuojančių nuostatų, kuriomis, kaip nustatyta kai kurių bylos dalyvių minėtame Sprendime *Paul*, negalima remtis reikalaujant atlyginti žalą, kurią patyrė nemokaus banko klientai. Kitaip nei PAV direktyvos atveju, privatūs asmenys negali remtis minėtame sprendime nagrinėtomis nuostatomis [14]. Beje, bankų klientų turtiniams interesams apsaugoti buvo priimta speciali nuostata dėl indėlių garantijų [15]. PAV direktyvoje jokios panašios nuostatos nėra.

2. Dėl PAV direktyvos apsaugos tikslo

35. Tačiau byloje dalyvaujančios valstybės narės ir *Land Niederösterreich* laikosi nuomonės, kad reikia skirti galimybę remtis Sąjungos teisės nuostatomis ir teises, kaip jos suprantamos teismo praktikoje, susijusioje su atsakomybe už Sąjungos teisės pažeidimą. Kaip netiesiogiai liudija pats *Oberster Gerichtshof* klausimas, jos daro prielaidą, kad lemiamos reikšmės esą turi tai, ar PAV direktyvoje privatiems asmenims suteikiama teisė į apsaugą nuo ekonominių nuostolių. Jos abejoja, ar direktyva siekiama suteikti šią apsaugą.

12 — 2007 m. balandžio 17 d. Sprendimas *AGM-COS.MET* (C-470/03, Rink. p. I-2749, 78 punktas), sprendimai *Fuß* (minėtas 10 išnašoje, 47 punktas), *Combinatie Spijker Infrabouw prieš De Jonge Konstruktie ir kt.* (minėtas 9 išnašoje, 87 punktas) ir 2011 m. spalio 20 d. Sprendimas *Danfoss ir Sauer-Danfoss* (C-94/10, Rink. p. I-9963, 33 punktas).

13 — Sprendimas *Wells* (minėtas 4 išnašoje, 61 punktas); žr. sprendimus *WWF* (minėtas 7 išnašoje, 70 ir 71 punktai) ir *Linster* (minėtas 5 išnašoje, 33 ir paskesni punktai).

14 — 2004 m. spalio 12 d. Sprendimas *Paul ir kt.* (C-222/02, Rink. p. I-9425, 30, 42 ir 43 punktai) ir 2003 m. lapkričio 25 d. generalinės advokatės C. Stix-Hackl išvados šioje byloje 124, 126 ir 129 punktai.

15 — Sprendimas *Paul* (minėtas 14 išnašoje, 27 punktas).

36. Pirma pasiūlytas atsakymas į pirmąjį klausimą iš pirmo žvilgsnio tarsi liudija, kad PAV direktyvos apsaugos tikslas neapima apsaugos nuo ekonominių nuostolių. Žinoma, nustatant pareigą įvertinti poveikį aplinkai, pirmiausia siekiama kuo labiau sumažinti aplinkai daromą žalą. Tačiau tai nereiškia, kad direktyvos apsaugos tikslas negali apimti *tam tikrų ekonominių nuostolių*. Juk šie nuostoliai – tik kita tam tikrų poveikio aplinkai aspektų išraiška.

37. Pavyzdžiui, vykdant oro uosto plėtrą pagal PAV direktyvos 3 straipsnį ir 5 straipsnio 1 dalį bei IV priedo 3 ir 4 punktus reikia ištirti oro uosto keliamą triukšmą, be kita ko, ir todėl, kad jis daro poveikį žmonėms – t. y. netoli gyvenantiems gyventojams. Be jokių abejonių, turi būti atsižvelgta ir į panašų poveikį natūraliai aplinkai: jei dėl triukšmo natūrali buveinė tam tikrai rūšiai taptų mažiau patraukli ir ji ja mažiau naudotųsi, tai reikėtų ištirti [16].

38. Jei dėl oro uosto keliamo triukšmo krinta nekilnojamojo turto vertė, to ekonominio poveikio priežastis yra ta, kad ši nuosavybė žmonėms neatrodo patraukli. Nuo tokios žalos reikėtų skirti žalą, kuri atsiranda ne dėl projekto poveikio aplinkai, pavyzdžiui, nepalankią konkurencinę padėtį. Ši žala jau nėra susijusi su PAV direktyvos apsaugos tikslu.

39. Be to, susieti PAV direktyvos pažeidimą su teise reikalauti atlyginti žalą leidžia įsitvirtinęs platus šios direktyvos poveikio aiškinimas. Pagal jį nacionaliniai teismai, nagrinėjantys ieškinius, susijusius su poveikio aplinkai vertinimo trūkumais, ir laikydamiesi procesinio autonomiškumo turi imtis nacionalinėje teisėje numatytų priemonių, kurios tiktų sukliudyti, kad toks projektas būtų įgyvendintas neatlikus aplinkosauginio vertinimo [17]. Taip pat ir per leidimo suteikimo procedūrą, kurioje poveikio aplinkai vertinimas iš principo nėra numatytas, toks vertinimas turi būti atliktas vėliau, jei tai nebuvo padaryta per ankstesnes procedūras, per kurias nagrinėtas tas pats bendras projektas [18]. Galimybė grįsti reikalavimus atlyginti žalą PAV direktyvos pažeidimu sustiprintų jos veikimą [19]. Tai patvirtina ir Sprendimo *Wells* teiginys, kad neatliktas poveikio aplinkai vertinimas pagrindžia valstybės atsakomybės reikalavimus [20].

40. Todėl PAV direktyvos apsaugos tikslas apima siekį išvengti ekonominių nuostolių, susijusių su oro uosto keliamu triukšmu.

3. Dėl būtino pažeistos normos paskirties nustatymo

41. Tiesa, kyla klausimas, ar, siekiant pagrįsti reikalavimus atlyginti žalą, dar reikia papildomai nustatyti pažeistos normos paskirtį.

42. Kaip pabrėžia Komisija, pagal 3 straipsnį reikalaujama *įvertinti* poveikį aplinkai, o pagal 8 straipsnį – atsižvelgti į vertinimo rezultatus per leidimo suteikimo procedūrą. Bet direktyvoje nenustatyta jokių taisyklių, kokius apskritai projektus leidžiama įgyvendinti. Priešingai, nei mano Komisija, ypač negalima laikyti reikalavimo įvertinti poveikį aplinkai pareiga palyginti poveikį aplinkai su kitais veiksniais. Todėl pagal direktyvą įgyvendinti projektą leidžiama netgi tuomet, kai, įvertinus poveikį aplinkai, paaiškėja, kad aplinkai bus padarytas reikšmingas neigiamas poveikis.

16 — Žr. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* (minėtas 6 išnašoje).

17 — Žr. Sprendimą *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (minėtas 3 išnašoje).

18 — 2011 m. kovo 17 d. Sprendimas *Brussels Hoofdstedelijk Gewest ir kt.* (C-275/09, Rink. p. I-1753, 37 punktas).

19 — Žr. 2001 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *Courage ir Crehan* (C-453/99, Rink. p. I-6297, 25–27 punktai) ir 2006 m. liepos 13 d. Sprendimą *Manfredi ir kt.* (C-295/04-C-298/04, Rink. p. I-6619, 60 punktas), susijusius su reikalavimais atlyginti žalą, atsiradusią dėl kartelių teisės aktų pažeidimų.

20 — Minėtas 4 išnašoje.

43. Šis PAV direktyvos procedūrinis pobūdis gali būti nesuderinamas su valstybės atsakomybės reikalavimais. Tai rodo teismo praktika, susijusi su *Sąjungos* deliktinės atsakomybės atsiradimu. Šios atsakomybė taip pat atsiranda, jei pažeidžiama teisės norma, kuria privatiems asmenims siekiama suteikti teisių [21].

44. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas yra nustatęs, kad teisės nuostatos motyvavimo trūkumai nėra pagrindas Sąjungos atsakomybei atsirasti. Teisminės gynybos sistemoje institucijų veiksmų motyvų funkcija yra suteikti Teisingumo Teismui galimybę vadovaujantis SESV 263 straipsniu vykdyti teisėtumo kontrolę tų teisės subjektų, kuriems Sutartis atveria kelią reikšti šios rūšies ieškinius, naudai [22]. Todėl pareiga motyvuoti pirmiausia atlieka praktinę funkciją: ji leidžia suteikti galimybę laikytis kitų teisės nuostatų, kurių pažeidimas galbūt gali būti pagrindas reikalauti atlyginti žalą.

45. Be to, kompetencijos paskirstymo tarp atskirų Sąjungos institucijų sistema turi užtikrinti Sutartyse numatytą institucinę pusiausvyrą, o ne apsaugoti privačius asmenis. Todėl institucinės pusiausvyros nesilaikymo nepakanka, kad atsirastų Sąjungos atsakomybė suinteresuotų privačių asmenų atžvilgiu [23]. Vis dėlto privatūs asmenys, ginčydami Sąjungos akto galiojimą, gali remtis tuo, kad jį priėmusi institucija neturėjo tam reikalingos kompetencijos [24].

46. Bendras šių bylų bruožas yra tas, kad atitinkamos teisės normos pažeidimas negali sukelti nagrinėjamos žalos. Juk pirminis aktas gali būti priimtas iš naujo, šįkart pakankamai motyvuotas; arba jį iš naujo gali priimti kompetentinga institucija. Vien galimybės, kad kompetentingos institucijos, jei būtų buvę išvengta klaidos, pavyzdžiui, naudojantis turima diskrecija, būtų priėmusios kitą sprendimą, nepakanka pagrįsti reikalavimui atlyginti žalą. Juk niekas neturi teisės reikalauti, kad diskrecija būtų naudojamasi tam tikru būdu [25]. Taigi besąlyginės teisės išvengti žalos negalima kildinti nei iš pareigos motyvuoti, nei iš institucinės pusiausvyros.

47. Tiesa, nagrinėjami aspektai, kurie turėtų turėti reikšmės ir kalbant apie priežastingumą. Tačiau atrodo, kad Teisingumo Teismas įžvelgia esminius jų atitinkamų normų požymius. Todėl jie dėl savo pobūdžio negali būti pagrindas reikalauti atlyginti žalą.

48. Taip pat PAV direktyva nepagrindžia teisės išvengti tam tikro poveikio aplinkai, pavyzdžiui, oro uosto keliamo didesnio triukšmo. Todėl vien tai, kad daryti poveikį aplinkai buvo leista pažeidžiant PAV direktyvą, nereiškia pareigos atlyginti žalą, kurią šis poveikis sukėlė.

49. Tačiau PAV direktyva suteikia suinteresuotai visuomenei teisę reikalauti, kad atitinkamo projekto poveikis aplinkai būtų ištirtas ir kad būtų išklausyta jos nuomonė dėl šio poveikio.

50. Įtraukiant visuomenę pirmiausia siekiama laiku nustatyti poveikį aplinkai, tačiau tai kartu yra ir suinteresuotai visuomenei skirtas *įspėjimas*. Juk pagal PAV direktyvos 6 straipsnio 3 dalį visuomenė įtraukiama ir suteikiant jai *informaciją* apie projekto poveikį aplinkai. Kompetentingos institucijos privalo pasirūpinti, kad visa informacija, kurią projekto iniciatorius turi pateikti pagal 5 straipsnį, ir visa kita jų turima susijusi informacija būtų prieinama.

21 — 2000 m. liepos 4 d. Sprendimas *Bergaderm ir Goupil prieš Komisiją* (C-352/98 P, Rink. p. I-5291, 41 punktas), 2008 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *FIAMM ir kt. prieš Tarybą ir Komisiją* (C-120/06 P ir C-121/06 P, Rink. p. I-6513, 173 punktas) ir 2012 m. balandžio 19 d. Sprendimas *Artegodan prieš Komisiją ir Vokietiją* (C-221/10 P, 80 punktas).

22 — 1982 m. rugsėjo 15 d. Sprendimas *Kind prieš EEB* (106/81, Rink. p. 2885, 14 punktas) ir 1990 m. birželio 6 d. Sprendimas *AERPO ir kt. prieš Komisiją* (C-119/88, Rink. p. I-2189, 20 punktas).

23 — 1992 m. kovo 13 d. Sprendimas *Vreugdenhil prieš Komisiją* (C-282/90, Rink. p. I-1937, 20 ir 21 punktai) ir 2012 m. balandžio 19 d. Sprendimas *Artegodan prieš Komisiją ir Vokietiją* (minėtas 21 išnašoje, 81 punktas).

24 — Žr., pavyzdžiui, 2003 m. liepos 24 d. Sprendimą *Komisija prieš Artegodan ir kt.* (C-39/03 P, Rink. p. I-7885, 52 punktas).

25 — Žr. su teisėtų lūkesčių apsauga susijusius sprendimus: 2004 m. liepos 15 d. Sprendimą *Di Lenardo ir Dilexport* (C-37/02 ir C-38/02, Rink. p. I-6911, 70 punktas) ir 2006 m. birželio 22 d. Sprendimą *Belgija ir Forum 187 prieš Komisiją* (C-182/03 ir C-217/03, Rink. p. I-5479, 147 punktas); taip pat žr. 2008 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *Centeno Mediavilla ir kt. prieš Komisiją* (C-443/07 P, Rink. p. I-10945, 91 punktas) ir 2010 m. kovo 4 d. Sprendimą *Angé Serrano ir kt. prieš Parlamentą* (C-496/08 P, Rink. p. I-1793, 93 punktas).

51. Todėl neatsižvelgiant į tai, ar privatūs asmenys pareiškia nuomonę dėl projekto, poveikio aplinkai vertinimas tiesiogiai arba per žiniasklaidą suteikia jiems informacijos apie projekto poveikį aplinkai. Tai reiškia, kad jie gauna galimybę imtis atitinkamų veiksmų – pavyzdžiui, išvengti galimos žalos. Puikus šios funkcijos pavyzdys direktyvoje yra tai, kad pagal jos 9 straipsnį visuomenė turi būti informuojama apie pabaigus leidimo išdavimo procedūrą priimtą sprendimą bei esminius motyvus.

52. PAV direktyvos pažeidimas, keliantis grėsmę šiai įspėjimo funkcijai, iš esmės turėtų būti teisės reikalauti atlyginti žalą atsiradimo pagrindas.

53. Pavyzdžiui, galima įsivaizduoti, kad, atlikus poveikio aplinkai vertinimą, klaidingai nusprendžiama, jog vykdant projektą į aplinką nebus išskiriamos tam tikros nuodingos medžiagos. Jei suinteresuotos visuomenės nariai dėl to laiku nesiima prevencinių priemonių, o vėliau dėl į aplinką išskiriamų medžiagų patiria žalą, tai galėtų sukelti valstybės atsakomybę. Tas pats turėtų galioti, jei būtinas poveikio aplinkai vertinimas, kuris būtų suteikęs visuomenei informacijos apie panašią riziką, neatliekamas. Tokiais atvejais taikant PAV direktyvą padarytos klaidos yra vėliau atsiradusios žalos priežastis.

54. Kalbant apie didėjantį oro uosto keliamą triukšmą, galima būtų įsivaizduoti, kad laiku įspėti žmonės nesikeltų gyventi į triukšmo veikiamas sritis arba, statydami pastatus, bent jau pasirūpintų atitinkama apsauga nuo triukšmo. Tačiau jeigu jie nebuvo įspėti, nes nebuvo atliktas būtinas poveikio aplinkai vertinimas, negalima atmesti galimybės, kad dėl to atsirado pagrindas reikalauti atlyginti žalą.

55. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą nėra jokių duomenų, rodančių, kad žala, dėl kurios vyksta ginčas pagrindinėje byloje, atsirado galbūt pažeidus įspėjimo funkciją, kurią atlieka poveikio aplinkai vertinimas. Tačiau visas su tuo susijusias aplinkybes galiausiai turės išsiaiškinti nacionalinis teismas.

56. Todėl į antrąjį klausimą reikia atsakyti taip: vien tai, kad daryti poveikį aplinkai buvo leista pažeidžiant PAV direktyvą, nereiškia pareigos atlyginti žalą, kurią šis poveikis sukėlė. Veikiau reikalauti atlyginti žalą galima tik tuomet, jei suinteresuota visuomenė dėl taikant PAV direktyvą padarytų klaidų nebuvo pakankamai informuota apie tikėtiną poveikį aplinkai.

V – Išvada

57. Pagal PAV direktyvą ekonominiai poveikio aplinkai padariniai neturi būti tiriami. Tačiau taikant PAV direktyvą padarytų klaidų ekonominiai padariniai gali būti pagrindas reikalauti atlyginti žalą.

58. Todėl siūlau Teisingumo Teismui į prašymą priimti prejudicinį sprendimą atsakyti taip:

1. Pagal Direktyvos 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, iš dalies pakeistos Direktyva 2003/35/EB, 3 straipsnį atliekamas poveikio aplinkai vertinimas neapima tiriamo projekto poveikio materialinių vertybių vertei.

2. Vien tai, kad daryti poveikį aplinkai buvo leista pažeidžiant Direktyvą 85/337, nereiškia pareigos atlyginti žalą, kurią šis poveikis sukėlė. Veikiau reikalauti atlyginti žalą galima tik tuomet, jei suinteresuota visuomenė dėl taikant direktyvą padarytų klaidų nebuvo pakankamai informuota apie tikėtiną poveikį aplinkai.